

DEKADA ZAANGAŻOWANIA

Posted on 12 grudnia 2025

Narodowy Instytut Dziedzictwa angażuje tysiące wolontariuszy w ratowanie polskiego dziedzictwa kulturowego. Program „Wspólnie dla dziedzictwa” obchodzi 10-lecie.

Wolontariusze w centrum działania

Program „Wspólnie dla dziedzictwa” Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje od 2016 roku. Jego główna idea to angażowanie społeczności lokalnych i wolontariuszy w proces zachowania dóbr kultury. Kluczem do sukcesu jest współpraca różnych środowisk: organizacji pozarządowych, samorządów, służb konserwatorskich, społecznych opiekunów zabytków i lokalnych społeczności.

Wolontariusze – stanowiący filar programu – pochodzą z całej Polski. To mieszkańcy terenów, na których realizowane są projekty, uczniowie miejscowych szkół, aktywiści i eksperci pochłonięci tematem dziedzictwa materialnego i niematerialnego. W ciągu dziesięciu edycji było ich ponad 6000. Różnią się wiekiem i zawodem, ale łączy ich wspólna pasja – troska o dziedzictwo kulturowe.

Jak działa program?

Program adresowany jest do organizacji pozarządowych posiadających siedzibę w Polsce i realizujących projekty na terenie kraju. Podstawowy wymóg to zaangażowanie minimum pięciu wolontariuszy do realizacji zadań.

Dofinansowanie mogą otrzymać projekty obejmujące:

- prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu
- identyfikowanie, inwentaryzowanie i dokumentowanie materialnego dziedzictwa kulturowego (z wyłączeniem zabytków archeologicznych)

- warsztaty i szkolenia dotyczące tradycyjnych rzemiosł i technik budowlanych
- działania edukacyjne popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe i wiedzę na jego temat.

Od diagnozy do działania

Przygotowanie projektu wymaga przemyślanej strategii. Organizacje muszą dokonać diagnozy problemu i przewidzieć korzyści społeczne oraz te dla dziedzictwa kulturowego. Niezwykle istotny jest dobór odpowiedniego personelu, współorganizatorów oraz zaplanowanie działań informacyjno-promocyjnych.

Jednym z kluczowych elementów jest strategia pozyskania wolontariuszy i współpracy z nimi, dostosowana do charakteru zadania. Właściwy dobór uczestników wpływa na integrację społeczności lokalnej w opiekę nad dziedzictwem i budowanie tożsamości lokalnej. Wolontariusze często stanowią merytoryczne wsparcie dzięki posiadanej specjalistycznej wiedzy i umiejętnościom. Stałym punktem współpracy są szkolenia merytoryczne, techniczne i BHP, które przygotowują ich do prac dokumentacyjnych, inwentaryzacyjnych, pomocniczych czy promocyjnych.

Ewolucja programu

Przez dekadę zasady programu zmieniały się nieznacznie. Przez pierwsze dwa lata funkcjonował pod nazwą „Wolontariat dla dziedzictwa”, od 2018 roku nosi obecną nazwę. W dwóch pierwszych edycjach obowiązkowym elementem było zorganizowanie obozu dla wolontariuszy, podczas którego uczestnicy prowadzili m.in. prace porządkowe i zabezpieczające przy zabytkach pod nadzorem odpowiedniego specjalisty z zakresu konserwacji zabytków.

W kolejnych latach, w odpowiedzi na doświadczenia płynące z realizacji projektów, zakres dopuszczonych prac został zmodyfikowany. Pojawiło się więcej zróżnicowanych form działań: oprócz obozów dla wolontariuszy organizowane są pojedyncze czy weekendowe akcje sprzątnięcia połączone z wykładami, wystawami lub spacerami.

Pandemia w 2020 roku spowodowała wzrost przedsięwzięć internetowych. Beneficjenci włączają do projektów webinary, promocję na Facebooku i Instagramie czy publikację filmów na YouTube.

Co pomagają ratować wolontariusze?

Charakterystyczne rodzaje projektów realizowanych w ciągu dekady to: prace porządkowe na zabytkowych cmentarzach, w otoczeniu fortyfikacji, w zabytkowych parkach oraz wokół pałaców i dworów. Wolontariusze uczestniczą w inwentaryzacji detali architektonicznych, cerkwi, kapliczek i krzyży przydrożnych. Poznają na warsztatach tradycyjne rzemiosło i techniki budowlane. Chętnie włączają się w różnorodne działania edukacyjne - od szkoleń z interpretacji dziedzictwa po wykłady o historii lokalnych zabytków. Wśród popularnych form znajdują się wystawy prezentujące efekty projektów, spacer tematyczny, gry terenowe i ścieżki edukacyjne.

Efekty dla wszystkich

Beneficjenci udostępniają na stronach internetowych efekty swoich prac: filmy, publikacje, prezentacje ścieżek edukacyjnych, dokumentację i bazy zinwentaryzowanych obiektów czy fotorelacje. Powstały w ten sposób bogaty zasób informacji i wiedzy jest dostępny dla wszystkich zainteresowanych.

Z opinii uczestników wynika, że program jest niezwykle potrzebny. Wskazują na zwiększenie świadomości i wiedzy o dziedzictwie kulturowym w swoim otoczeniu oraz potrzebę opieki nad nim. Dotyczy to zarówno przedstawicieli organizacji pozarządowych, wolontariuszy, jak i mieszkańców. Udział w projekcie to cenne doświadczenie, okazja do nabycia nowych umiejętności i inspiracja do dalszych działań.

Plany na przyszłość

Program wpisał się na stałe w kalendarz działań dla organizacji pozarządowych. Po liczbie składanych corocznie wniosków widać stały poziom zainteresowania. Wiele organizacji ubiega się o dofinansowanie regularnie, aby kontynuować rozpoczęte inicjatywy. Zgłaszają się także nowe podmioty.

Trwają prace nad kolejną edycją programu, który będzie kontynuował obecne cele i założenia. Narodowy Instytut Dziedzictwa wspiera beneficjentów, udostępniając online materiały i instrukcje dotyczące przygotowania, realizacji i rozliczania projektów oraz filmy i publikacje o wolontariacie i dziedzictwie kulturowym.

Warto obejrzeć filmy dokumentujące pracę wolontariuszy: „Powód do dumy” z 2017 roku i „Sztuka pamiętania” z 2022 roku, dostępne na kanale YouTube NID. W 2017 roku we współpracy z Instytutem Reportażu powstała publikacja „Coś bierzemy, coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa”, prezentująca wybrane projekty z całej Polski.

Od 2020 roku działa grupa na Facebooku „Wspólnie dla Dziedzictwa” – miejsce dzielenia się efektami projektów, które zgromadziło już ponad 900 członków. To platforma wymiany doświadczeń wokół działań na rzecz dziedzictwa.

Dzięki działaniom lokalnych społeczności co roku udaje się uratować od zniszczenia i zapomnienia wiele dóbr kultury. Wolontariusze wraz z organizacjami są ambasadorami zachowania dziedzictwa kulturowego i popularyzatorami idei dbałości o więzi kulturowe.

Więcej informacji: [nid.pl w zakładce Dotacje/Wspólnie dla dziedzictwa](https://nid.pl/w_zakladce/Dotacje/Wspolnie_dla_dziedzictwa)

<https://www.youtube.com/watch?v=dm5R7CdxwOA>

Program „Wspólnie dla dziedzictwa” jest realizowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa